

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

LIÊU THANH HẢI

**BIỆN PHÁP GIẢM TẢI BÀI HỌC
VỀ TÁC GIA Ở TRUNG HỌC PHỔ THÔNG
(BÀI NGUYỄN TRÃI)**

**Chuyên ngành: LÝ LUẬN VÀ PHƯƠNG PHÁP GIẢNG DẠY
VĂN - TIẾNG VIỆT**

Mã số : 60.14.10

TÓM TẮT LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Thái nguyên, năm 2007

Công trình đ- ọc hoàn thành tại: Tr- ờng Đại học S- phạm
Đại học Thái Nguyên

Ng- ời h- ớng dẫn khoa học: Giáo s- **Phan Trọng Luận**

Phản biện 1: PGS, TS. **Nguyễn Huy Quát**
Tr- ờng: Đại học s- phạm- Đại học Thái Nguyên

Phản biện 2: TS. **Hoàng Hữu Bội**
Tr- ờng: Đại học s- phạm- Đại học Thái Nguyên

Luận văn đ- ọc bảo vệ tr- ớc Hội đồng chấm luận văn họp tại
Tr- ờng Đại học S- phạm- Đại học Thái Nguyên

Ngày 16 tháng 11 năm 2007

Có thể tìm hiểu luận văn tại
Th- viện tr- ờng ĐHSP Thái Nguyên

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận văn này, ngoài sự cố gắng của bản thân, tôi đã nhận được sự giúp đỡ của nhiều tập thể, cá nhân trong và ngoài trường.

Tôi xin bày tỏ lòng kính trọng và sự biết ơn sâu sắc tới thầy giáo **GS Phan trọng Luận**, trường Đại học Sư phạm Hà Nội, người đã luôn tận tình hướng dẫn, động viên và giúp đỡ tôi hoàn thành luận văn này.

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn tới các thầy cô khoa Ngữ Văn, khoa Sau Đại học đã tạo điều kiện thuận lợi nhất cho tôi trong quá trình học tập, nghiên cứu.

Trong quá trình làm đề tài, tôi còn nhận được sự giúp đỡ nhiệt tình của Trường THPT Lục Ngạn số II- Bắc Giang.

Cuối cùng tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới những người thân trong gia đình, bạn bè và đồng nghiệp, những người luôn bên tôi, động viên tôi trong suốt quá trình hoàn thành khoá học.

Thái Nguyên, ngày 01 tháng 10 năm 2007

Tác giả

Liêu Thanh Hải

MỤC LỤC

Mục lục	Trang
Phần một: Mở đầu.....	1
1. Lý do chọn đề tài.....	1
2. Lịch sử vấn đề.....	3
3. Mục đích nghiên cứu.....	7
4. Phạm vi và đối tượng nghiên cứu của đề tài.....	7
5. Phương pháp nghiên cứu.....	7
6. Giả thuyết khoa học.....	8
7. Cấu trúc luận văn.....	8
Phần hai: Nội dung.....	9
Chương 1: Khảo sát chất lượng dạy và học bài học về tác gia	
Nguyễn Trãi ở THPT- lớp 10, tập 2.....	9
1.1. Mục đích khảo sát.....	9
1.1.1. Tìm hiểu thực trạng quá tải trong bài học về tác gia (Nguyễn Trãi)	9
1.1.2. Đánh giá ảnh hưởng của vấn đề quá tải đối với hiệu quả chung trong dạy học bài học về tác gia (Nguyễn Trãi).....	9
1.2. Quá trình khảo sát.....	10
1.2.1. Khảo sát khối lượng và mức độ kiến thức được trình bày trong SGK với tương quan thời gian mà phân phối chương trình cho phép.....	10
1.2.2. Khảo sát giáo án và phương pháp dạy của giáo viên.....	13
1.2.3 Khảo sát phương pháp học tập và mức độ tiếp thu bài của học sinh....	19
1.2.4. Nhận định khái quát.....	22
Chương 2: Nguyên tắc và biện pháp giảm tải.....	25
2.1. Vấn đề quá tải và thực trạng vấn đề quá tải kiến thức ở THPT.....	25
2.1.1. Thực trạng quá tải kiến thức ở THPT.....	25
2.1.2. Nguyên nhân của tình trạng quá tải.....	26

2.1.3. Yêu cầu giảm tải.....	31
2.2. Quá tải bài học về tác gia văn học.....	32
2.2.1. Thực trạng quá tải trong dạy học bài học về tác gia văn học (Tác gia Nguyễn Trãi).....	32
2.2.2. Nguyên nhân của tình trạng quá tải trong dạy học bài học về tác gia	35
2.2.3. Yêu cầu giảm tải bài học về tác gia Nguyễn Trãi.....	38
2.3. Những biện pháp giảm tải bài học về tác gia Nguyễn Trãi.....	40
2.3.1. Đổi mới tư duy dạy học (quan niệm hiệu quả giờ học không phải ở kiến thức mà là cách nắm kiến thức).....	40
2.3.2. Giáo viên phải biết lựa chọn kiến thức then chốt.....	44
2.3.3. Phát huy khả năng tự tìm kiếm kiến thức của học sinh.....	50
2.3.4. Vận dụng quan điểm tích hợp trong dạy học bài học về tác gia văn học ở nhà trường phổ thông.....	62
Chương 3: Thiết kế thực nghiệm.....	70
3.1. Mục đích thực nghiệm.....	70
3.2. Đối tượng thực nghiệm.....	70
3.3. Cách thức tiến hành thực nghiệm.....	70
3.3.1. Lược thuật tóm tắt cách dạy phổ biến hiện nay.....	70
3.3.2. Thiết kế bài học về tác gia Nguyễn Trãi trong chương trình Ngữ văn lớp 10.....	70
3.3.3. Tổ chức giảng dạy thực nghiệm.....	83
3.3.4. Đánh giá kết quả thực nghiệm.....	83
Phần ba: Kết luận.....	86
Bảng chú giải.....	88
Tài liệu tham khảo.....	89
Phụ lục.....	92

PHẦN MỞ ĐẦU

I. LÝ DO CHỌN ĐỀ TÀI

1. Quá tải là một vấn đề bức xúc trong thực tiễn dạy- học ở nhà trường phổ thông hiện nay. Điều đó được thể hiện: các nhà quản lý giáo dục lo lắng về sự quá tải, luôn kêu gọi phải giảm tải, giảm sức ép đối với người học; các công văn, chỉ thị của các nhà quản lý giáo dục như: Chủ trương của Bộ GD-ĐT giảm tải đối với chương trình của Giáo dục phổ thông (Quy định giảm tải của Bộ Giáo dục và Đào tạo ban hành ngày 16/05/2000).

Tình trạng quá tải ở nhà trường phổ thông là sức nặng và trở thành vấn đề nhức nhối đối với giáo viên và học sinh. Giáo viên- người trực tiếp thực thi chương trình kêu ca rất nhiều về sự quá tải; thời lượng dành cho một tiết học là 45 phút, trừ ổn định tổ chức lớp, kiểm tra bài cũ thì bài học còn chưa đầy 40 phút! Đó là một thực tế mà bất cứ giáo viên đứng lớp nào cũng nhận thấy. Có những bài học chỉ trong một tiết vừa tìm hiểu về tác giả, lại vừa khai thác nội dung của tác phẩm, như: Bài học về *Truyện thơ*, *Chinh phụ ngâm*, *Hương Sơn phong cảnh ca*... Đó là căn nguyên của sự quá tải.

Sự bức xúc ấy không chỉ có vậy, Học sinh là người trực tiếp chịu sức ép của vấn đề quá tải. Do thời gian ít, phải học nhiều môn, chưa kể đến một số thầy cô đòi hỏi cao. Chuyện học sinh không làm hết bài trước khi đến lớp, làm bài, soạn bài đối phó là rất phổ biến.

Quá tải học đường không còn là chuyện của những người trong cuộc nữa mà đã trở thành nỗi lo lắng chung của toàn xã hội, phụ huynh học sinh lo lắng nhiều về sức ép học tập của con em mình, Báo chí lên tiếng nhiều về tình trạng quá tải học đường. Đây không phải là một vấn đề mới, ngược lại tình trạng quá tải đã được các nhà giáo, nhà nghiên cứu giáo dục cảnh báo từ lâu như: bài viết "*Chuyện quá tải học đường*" của Giáo sư Phan Trọng Luận vẫn còn nhiều ý nghĩa cho người viết SGK cải cách hay phân ban hiện nay.

2. Bài học về tác gia là kiểu bài tiềm ẩn nhiều yếu tố, tiền đề cho việc quá tải. Kiểu bài học về tác gia thường bao gồm các phần như: Cuộc đời và con người của nhà văn, ở phần này có các kiến thức về cuộc đời, gia đình, về thời đại của nhà văn; Phần thứ hai là sự nghiệp văn chương, phần này là kiến thức về các thể loại, quan điểm, tư tưởng, thành tựu, nội dung và phong cách sáng tác của nhà văn. Như vậy, bài học về tác gia chứa đựng một dung lượng lớn kiến thức, thuộc nhiều lĩnh vực khác nhau (Bao gồm cả kiến thức khái quát và kiến thức cụ thể). Mặt khác, còn nhiều kiến thức trùng lặp, giờ học lại thiên về cung cấp kiến thức nên hiệu quả giờ học không cao.

3. Tác gia Nguyễn Trãi là một trong những tác gia tiêu biểu trong nhà trường phổ thông. Ông là một nhà văn lớn, nhà văn hoá lớn, một nhà quân sự kiệt xuất, cuộc đời đầy bi kịch. Nguyễn Trãi có một sự nghiệp sáng tác to lớn, với nhiều thể loại, nhiều lĩnh vực và trong lĩnh vực nào ông cũng thành công.

Nguyễn Trãi là một nhà quân sự kiệt xuất bởi trong cuộc kháng chiến chống giặc Minh xâm lược, Ông là một đại tướng quân của nghĩa quân Lam Sơn, luôn sát cánh cùng Lê Lợi đánh tan quân Minh xâm lược giành lại nền độc lập cho đất nước. Không chỉ vậy, Nguyễn Trãi còn là một nhà văn hoá lớn. Năm 1980, Tổ chức Giáo dục, Khoa học và Văn hoá của Liên hợp quốc (UNESCO) đã công nhận Nguyễn Trãi là danh nhân văn hoá thế giới.

4. Phương pháp giảng dạy của giáo viên đối với kiểu bài tác gia hiện nay còn gặp lúng túng, chưa tìm ra phương pháp giảng dạy hợp lí và hiệu quả.

Thực tế cho thấy, các bài học về tác gia đều được giáo viên giảng dạy bằng phương pháp thuyết trình, giảng giải từ đầu đến cuối, học sinh chỉ nghe và ghi. Như vậy, giờ học không phát huy được tính chủ động, sáng tạo của học sinh. Điều này đi ngược lại với phương pháp dạy học hiện đại; Phương pháp dạy học hiện đại lấy hoạt động của học sinh làm trung tâm, thầy chỉ là người hướng dẫn, trò là chủ thể hoạt động. Tuy nhiên, với một khối lượng

kiến thức lớn, phức tạp, quỹ thời gian có hạn, giáo viên lại chưa tìm được phương pháp giảng dạy hợp lí, đó cũng là nguyên nhân dễ dẫn đến quá tải.

Xuất phát từ những lí do trên, chúng tôi mạnh dạn nghiên cứu đề tài: "*Biện pháp giảm tải bài học về tác gia ở trung học phổ thông*(*Bài Nguyễn Trãi*)" với mong muốn góp phần đề xuất giảm tải bài học về tác gia văn học ở nhà trường phổ thông trong xu thế phát triển chung của giáo dục nước nhà.

II. LỊCH SỬ VẤN ĐỀ

Hiện tượng quá tải kiến thức trong nhà trường phổ thông không còn là chuyện riêng của những người làm giáo dục nữa mà nó trở thành vấn đề bức xúc của toàn xã hội, nó đã và đang là mối quan tâm lo lắng của toàn ngành giáo dục khi tốc độ phát triển của khoa học kĩ thuật ngày càng mạnh mẽ. Đứng trước tình trạng đó, các nhà quản lí, nghiên cứu giáo dục đã bỏ ra không ít công sức để tìm hiểu nguyên nhân của hiện tượng quá tải và đề xuất biện pháp giảm tải cho chương trình giảng dạy, học tập ở nhà trường phổ thông.

Trên tạp chí Nghiên cứu giáo dục số 342- Chuyên đề quý II/2000 tác giả Phạm Minh Chí có bài viết: "*Về vấn đề giảm tải nội dung chương trình, Sách giáo khoa trung học*". Trong bài viết, tác giả đã chỉ ra cách khắc phục hữu hiệu tình trạng quá tải, đó là điều chỉnh nội dung Sách giáo khoa, cần mạnh dạn cắt bỏ phần trùng lặp ở môn học mà chương trình xây dựng kiểu đồng tâm và những phần trùng lặp giữa các môn trong nhóm. Đưa ra khỏi chương trình phổ thông (hoặc giảm thời lượng) những tri thức đơn giản mà học sinh có thể tiếp nhận qua những kênh thông tin khác, bỏ những tri thức không phù hợp với lứa tuổi.

Cũng trên tạp chí này có bài viết "*Nguyên tắc giảm tải nội dung, chương trình và Sách giáo khoa bậc trung học*" của hai tác giả: Nguyễn Thị Minh Phương và Nguyễn Hữu Chí (Viện khoa học giáo dục). Hai tác giả cho rằng: muốn giảm tải phải rà soát lại chương trình Sách giáo khoa, cắt giảm, hạ

mức độ đối với những kiến thức khó, phức tạp, không phù hợp với đa số học sinh; một số phân lý thuyết không thiết thực với học sinh hiện nay cũng nên gạt bỏ. Các nhà soạn sách cũng nên mạnh dạn cắt bỏ những nội dung trùng lặp hoặc gần giống nhau giữa các môn học, giữa các lớp trong cùng một môn học.

Ngày 16/05/2000, Bộ giáo dục và Đào tạo ban hành quy định giảm tải chương trình giáo dục ở tất cả các cấp học. Báo Giáo dục và Thời đại- số 48/2003, tác giả Nguyễn An Cư có bài: "*Sau ba năm thực hiện quy định giảm tải*". Theo tác giả, sau ba năm thực hiện quy định trên thì còn rất nhiều vấn đề nảy sinh. Đơn cử ở bậc trung học cơ sở Sách giáo khoa mới tái bản nhưng nội dung chỉnh sửa vẫn không được in sửa lại. Điều này tạo ra sự nhầm lẫn cho học sinh và phụ huynh học sinh, thậm chí cả giáo viên đứng lớp. Do vậy, học sinh không những không được giảm tải mà còn phải học một chương trình nặng hơn!

Cùng bàn về vấn đề quá tải, Giáo sư Phan Trọng Luận có bài: "*Một cơ hội tốt để đổi mới đồng bộ chương trình, Sách giáo khoa và phương pháp dạy học Ngữ văn trong nhà trường phổ thông*" đăng trên Tạp chí Giáo dục số 64(08/2003). Giáo sư đưa ra ý kiến: "Chương trình và Sách giáo khoa Ngữ văn lần này cần được xây dựng như một chỉnh thể văn hoá mở trong nhiều mối quan hệ: đặc trưng của văn chương với nhiệm vụ chính trị, từng giai đoạn cách mạng; nội dung chương trình với đặc điểm lứa tuổi học sinh trong từng thời kì lịch sử nhất định; nội dung chương trình tiến bộ gắn liền với phương pháp hiện đại, tri thức nhân văn gắn liền với hệ thống kĩ năng cần hình thành; mối quan hệ giữa các bộ phận Văn- Tiếng việt và Làm văn; mối quan hệ giữa Ngữ văn với các bộ môn khác trong chương trình; mối quan hệ giữa chương trình THPT với chương trình THCS trong một hệ thống hoàn chỉnh; những thành tựu của các khoa học kế cận cùng hiểu biết về một nền giáo dục hiện đại nhất là mô hình nhà trường hiện đại". Từ quan điểm này, chương trình

Ngữ văn sẽ được giảm tải bởi ba phân môn Văn học, Tiếng việt và Làm văn được tích hợp một cách khoa học, tránh được những vướng mắc trong những thập kỉ qua (Điều này được thể hiện rất rõ trong bộ Sách giáo khoa mới được thực hiện từ năm học:2006- 2007).

Trong những bài viết, công trình nghiên cứu chúng tôi đặc biệt chú ý tới Luận văn thạc sĩ khoa học giáo dục: "*Một số biện pháp giảm tải trong giờ học văn học sử ở THPT qua bài: Khái quát về văn học Việt nam từ đầu thế kỉ XX đến Cách mạng tháng Tám 1945*"(2005) của tác giả Nguyễn Thu Hoà. Sau khi khảo sát, đánh giá thực trạng dạy và học bài học Văn học sử trong nhà trường phổ thông, tác giả đã chỉ ra nguyên nhân của tình trạng quá tải, đồng thời đưa ra một số biện pháp giảm tải. Theo tác giả Nguyễn Thu Hoà, nguyên nhân của tình trạng quá tải trong dạy học Văn học sử là do "tính lịch sử" của Văn học sử. "*Lịch sử Văn học là lịch sử phát triển của ngôn ngữ nghệ thuật, chứa đựng nội dung, tư tưởng, tình cảm của con người qua các thời đại*"⁽¹⁾. Lịch sử văn học Việt nam phát triển đúng với quy luật phát triển của văn học dân tộc, sự phát triển của Cách mạng dân tộc. Mặt khác, văn học giữa các dân tộc khác nhau lại có sự khác nhau(tư tưởng, tình cảm thẩm mỹ khác nhau). Do những đặc điểm trên, nên khi giảng dạy bài học Văn học sử phải đảm bảo tính lịch sử và tính văn học. Tính lịch sử là lịch sử văn học chứ không phải thông sử, là lịch sử phát triển nội dung, hình thức văn học. Do vậy, nội dung bài học thường rất lớn. Bao gồm cả kiến thức lý luận và kiến thức văn học; vừa có kiến thức khái quát, vừa có kiến thức cụ thể, cho nên bài học rất dễ dẫn đến tình trạng quá tải. Tác giả Nguyễn Thu Hoà cho rằng: tình trạng quá tải trong dạy học Văn học sử hiện nay là do mâu thuẫn giữa khối lượng kiến thức cần truyền đạt với thời gian và tính vừa sức đã tạo nên sự quá tải bấy lâu nay trong dạy học Văn học sử. Tác giả lấy ví dụ: trong sách giáo khoa hiện hành ở lớp 11 bài: "*Khái quát Văn học Việt nam từ đầu thế kỉ XX đến Cách mạng*